

PROCEEDINGS OF THE 19TH INTERNATIONAL
CONFERENCE

WORK AND ORGANIZATIONAL PSYCHOLOGY 2020

.....

PSYCHOLÓGIA PRÁCE A ORGANIZÁCIE 2020

ZBORNÍK PRÍSPEVKOV Z 19. MEDZINÁRODNEJ
KONFERENCIE

**Ivana Piterová,
Denisa Fedáková,
Jozef Výrost (Eds.)**

**PROCEEDINGS OF THE 19TH INTERNATIONAL CONFERENCE
WORK AND ORGANIZATIONAL PSYCHOLOGY 2020**

**ZBORNÍK PRÍSPEVKOV Z 19. MEDZINÁRODNEJ KONFERENCIE
PSYCHOLÓGIA PRÁCE A ORGANIZÁCIE 2020**

**Institute of Social Sciences, CSPS SAS
Košice 2020**

Editors:

Ivana Piterová, Denisa Fedáková, Jozef Výrost

Authors:

Viera Bačová, Katarína Baňasová, Jozef Bavoľár, Marianna Berinšterová, Zuzana Birknerová, Miroslava Bozogáňová, Lucia Cangárová, Simona Ďurbisová, Lenka Ďuricová, Mária Ďurkovská, Bernadeta Farkašová, Denisa Fedáková, Katarína Greškovičová, Zuzana Heinzová, Andrea Hladká, Eva Höschlová, Miriama Hudáková, Martin Jakubek, Pavol Kačmár, Lada Kaliská, Anna Kalistová, Mojmír Kališ, Henrieta Koklesová, Vladimír Koša, Ladislav Lovaš, Alexander Loziak, Monika Magdová, Katarína Matejová, Denisa Newman, Michal Ondrkál, Tatiana Pethö, Ivana Piterová, Eva Rošková, Martin Seidl, Milica Schraggeová, Tomáš Sollár, Filip Sulejmanov, Branislav Uhrecký, Lenka Valuš, Nikoleta Vodová, Jozef Výrost

Reviewers:

Matúš Adamkovič, Katarína Baňasová, Jozef Bavoľár, Miroslava Bozogáňová, Denisa Fedáková, Eva Höschlová, Miriama Hudáková, Pavol Kačmár, Michal Kentoš, Ivana Piterová, Jakub Procházka, Martin Seidl, Ivana Šípová, Martin Vaculík, Jozef Výrost

Author of the photo on the cover: zoom

All rights reserved. This work or any part of it cannot be reproduced, stored in information systems or otherwise distributed without the prior consent of the copyright owners.

The publication has not been proofread. The authors of the article are responsible for the proofreading and the content.

© 2020 Institute of Social Sciences CSPS SAS and the authors of the contributions

ISBN: 978-80-89524-51-8 (online; pdf)

<https://doi.org/10.31577/2020.978-80-89524-51-8>

CC BY-NC-ND 4.0 Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0

Introduction

Due to the COVID-19 pandemic the 19th International Conference Work and Organizational Psychology 2020 took place online between 20 and 21 May 2020.

Despite the unprecedented situation, over 35 participants took part in the Conference with 11 online presentations and 19 posters. The online presentations were divided into three sections: Psychology in Organisations; Diagnostics in Work Psychology, and the Social Context of Work.

In this book of conference proceedings, following a now over 20-year tradition, we present 23 selected studies, which have been presented in the form of a lecture or a poster at the conference and later submitted as written papers and peer reviewed. We would like to thank our colleagues from Charles University in Prague, Palacký University in Olomouc, Tomas Bata University in Zlín, Masaryk University in Brno, Constantine the Philosopher University in Nitra, P. J. Šafárik University in Košice and from the Centre of Social and Psychological Sciences in Košice for their valuable help with the organization of the conference and for their cooperation in the review process. We wish that the readers of the proceedings will find interesting information and inspiration for their own work tasks and practice.

This conference, organized by the team of the Centre of Social and Psychological Sciences in Košice, was a special one due to the global pandemic and consequently a time of physical and social distancing. However, it is worth emphasising that the organizers succeeded in keeping the conference continuity, and despite the online distancing the conference climate still enabled valuable and inspiring discussions between participants.

Ivana Piterová, Denisa Fedáková & Jozef Výrost
editors of the conference proceedings

Úvodné slovo

Kvôli celosvetovej pandémie COVID-19 sa 19. ročník medzinárodnej konferencie Psychológia práce a organizácie 2020 konal online, v dňoch 20. – 21. mája 2020.

Navzdory okolnostiam a neobvyklej situácii sa konferencie zúčastnilo viac ako 35 ľudí, s 11-timi online prezentáciami a 19-timi posterami. Online prezentácie boli rozdelené do troch sekcií: 1. Psychológia v prostredí organizácie; 2. Psychologická analýza pracovnej činnosti a psychodiagnostika v psychológii práce; a 3. Práca a jej sociálny kontext, jednotlivec v práci.

V tomto konferenčnom zborníku z konferencie, ktorá má viac ako 20 ročnú tradíciu, prezentujeme 23 príspevkov, ktoré boli na konferencii prezentované formou prednášky alebo posteru a neskôr boli v písomnej podobe zaradené do recenzného procesu. Radi by sme sa poďakovali našim kolegom z Karlovej univerzity v Prahe, Univerzity Palackého v Olomouci, Univerzity Tomáše Bati v Zlíne, Masarykovej univerzity v Brne, Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach a z Centra spoločenských a psychologických vied SAV v Košiciach, za ich pomoc s organizáciou konferencie a ich spoluprácu na recenznom procese. Želáme čitateľom tohto zborníka, aby našli zaujímavé informácie a inšpiráciu pre ich vlastnú vedeckú prácu, aj odbornú prax.

Tohtoročná konferencia PPaO 2020, organizovaná tímom Centra spoločenských a psychologických vied SAV, bola kvôli globálnej pandémie a z toho vyplývajúcich fyzických odstupov realizovaná v netradičnej online podobe. Napriek tomu, stojí za to zdôrazniť, že organizátori uspeli v udržaní kontinuity konferencie a napriek fyzickej vzdialenosti, online podmienky konferencie umožnili hodnotné a inšpirujúce diskusie medzi jej účastníkmi a účastníčkami.

Ivana Piterová, Denisa Fedáková & Jozef Výrost
editori konferenčného zborníka

CONTENT / OBSAH

Contributions in English / Príspevky v angličtine

How Retirement Is seen by 40+ Employed Educated People

Ako vidia dôchodok zamestnaní vzdelaní ľudia 40+

Viera Bačová & Lenka Valuš 1-12

Comparison of Opinions on Social and Labour Integration of Migrants within the V4 Countries

Komparácia názorov na sociálnu a pracovnú integráciu migrantov v rámci krajín V4

Miroslava Bozogánová & Tatiana Pethö 13-24

Teachers' Profession and Status Perceived by Slovak Teachers in Hungary

Povolanie a status pedagóga očami slovenského učiteľa v Maďarsku

Mária Ďurkovská & Anna Kalistová 25-37

Family Businesses, Roles and Relationships

Rodinné podnikanie, roly a vzťahy

Denisa Fedáková & Nikoleta Vodová..... 38-48

Older Adults' Vulnerability to Fraud: Narrative Review Study

Zraniteľnosť starších dospelých voči podvodom: Prehľadová štúdia

Ivana Piterová..... 49-61

Czech Version of the Implicit Positive and Negative Affect Test: Possibilities for Work and Organizational Research

Česká verze testu pozitivních a negativních implicitních afektů: uplatnění ve výzkumu psychologie práce a organizace

Martin Seidl & Filip Sulejmanov 62-78

Contributions in Slovak / Príspevky v slovenčine

Emotional and Personality Difficulties with Career Decision Making of Secondary School and University Students

Emocionálne a osobnostné ťažkosti s kariérovým rozhodovaním stredoškolských a vysokoškolských študentov

Katarína Baňasová & Bernadeta Farkašová 79-95

Work Goals in Employees

Pracovné ciele u pracujúcich

Jozef Bavoľár & Pavol Kačmár 96-106

Preliminary View on Integration of Selected Approaches Concerning Behavior Regulation in the Process of Goal Attainment

Predbežný pohľad na integráciu vybraných prístupov k regulácii správania v procese dosahovania cieľa

Simona Ďurbisová & Ladislav Lovaš..... 107-117

Leadership Skills of Slovak Teachers – Change Leaders

Vodcovské zručnosti slovenských učiteľov – nositeľov zmeny

Lenka Ďuricová 118-128

Attachment in the Work Setting: Analysis and Comparison of Methods

Attachment v pracovnom prostredí: analýza a porovnanie metodík

Katarína Greškovičová..... 129-140

Trait Emotional Intelligence and Leadership Behavior Forms of School Managers

Črtová emocionálna inteligencia a líderské formy správania sa manažérov v školách

Zuzana Heinzová & Lada Kaliská..... 141-151

**Verification of Validity of Multimethod Objective Interest Test Battery (MOI):
Evaluation of the Material for Interpretation of Test Results**

Overenie validity Multimetódovej objektívnej testovej batérie záujmov (MOI):
Zhodnotenie materiálu pre interpretáciu testových výsledkov

Miriama Hudáková & Tomáš Sollár 152-163

**The Differences in Perception of Work-related Goals between People with
Different Level of a Tendency to Disengage from a Problematic Goal Striving**

Odlišnosti v prežívaní pracovných cieľov u ľudí s rôznou mierou tendencie zrieknuť sa
cieľov, ktorých dosahovanie je problematické

Pavol Kačmár, Lucia Cangárová & Jozef Bavoľár 164-177

Industry 4.0 – Challenges for Work and Organizational Psychology

Priemysel 4.0 – výzvy pre psychológiu práce a organizácie

Mojmír Kališ & Vladimír Koša 178-189

Work Eustress Sources of Primary School Teachers

Zdroje eustresu v práci učiteliek a učiteľov základných škôl

Alexander Loziak & Denisa Fedáková..... 190-199

Perceived Job Competence in Context of Procrastination among Future Teachers

Vnímaná pracovná kompetencia v kontexte prokrastinácie u budúcich učiteľov

Monika Magdová, Marianna Berinšterová & Miroslava Bozogánová..... 200-207

Work Role as a Part of Life Story. A Review Study.

Pracovná rola ako súčasť životného príbehu. Prehľadová štúdia.

Katarína Matejová..... 208-219

Work Engagement and Personality of Employees

Pracovná angažovanosť a osobnosť zamestnancov

Denisa Newman, Andrea Hladká & Henrieta Koklesová 220-230

Factor Analysis of TM Questionnaire and Relation to Dimensions of Time Management and Big Five Factors

Faktorová analýza dotazníka TM a vzťah dimenzií time managementu a faktorov Veľkej päťky

Tatiana Pethö & Zuzana Birknerová 231-244

Person-Centered Approach in Work Commitment Research

Závazok v pracovnom kontexte z pohľadu na osobu zameraného prístupu
(Person – Centered)

Milica Schraggeová, Martin Jakubek & Eva Rošková 245-259

Mental Health in Open Space Offices

Mentálne zdravie v open space priestoroch

Branislav Uhrecký & Michal Ondrkal 260-270

Is there a Gap between Research and Practice in Work and Organizational Psychology?

Existuje medzera (gap) medzi výskumom a praxou v psychológii práce a organizácie?

Jozef Výrost 271-283

Work Role as a Part of Life Story. A Review Study.

Pracovná rola ako súčasť životného príbehu. Prehľadová štúdia.

Katarína Matejová

Katedra psychológie, Filozofická fakulta, Katolícka univerzita v Ružomberku

Abstract

Objective. *The aim of this review study is to identify the possibilities of using the life story method in the study of the work role, to clarify the content categories used with a focus on the field of work psychology, to describe the components of work identity present in autobiographical narratives. The description of the work role space in life stories in order to identify key developmental periods is a complementary benefit of the contribution.*

Method. *Analysis of the obtained research studies (36) with respect to key terms. Search for content contexts in selected studies that expand, confirm or contradict the basic syllabus.*

Results. *The results of the analytical process point to the widespread use of narrative procedures, the intersection with the area of examining labor variables is not significant. Formal characteristics dominate in the content categories examined in work psychology. The period of young adulthood proves to be the most important in terms of the intersection of work role and life story.*

Conclusions. *The review study identifies two areas of future research focus, finding connections between the motivational profile and the importance of the work role in the life story and examining the work role in the life story with respect to the developmental period of the respondent.*

Limitations. *The cross-sectional nature of the set of accessible empirical studies, the research studies included in the research set were, moreover, content-wise variable.*

Keywords. *work role; life story; narrative identity*

Abstrakt

Cieľ. Cieľom prehľadovej štúdie je identifikovať možnosti využitia metódy životného príbehu pri skúmaní pracovnej roly, sprehľadniť využívané obsahové kategórie so zameraním na oblasť pracovnej psychológie, popísať súčasti pracovnej identity prítomné v autobiografických naratívoch. Deskripcia priestoru pracovnej roly v životných príbehoch s cieľom identifikovať kľúčové vývinové obdobia je komplementárnym prínosom príspevku.

Metóda. Analýza dostupných výskumných štúdií (36) vzhľadom na kľúčové výrazy. Hľadanie obsahových súvislostí vo vybraných štúdiách, ktoré rozširujú, potvrdzujú alebo sú v protiklade so základnou osnovou príspevku.

Zistenia. Výsledky analytického procesu poukazujú na široké využívanie naratívnych postupov, prienik s oblasťou skúmania pracovných premenných nie je výrazný. V obsahových kategóriách skúmaných v pracovnej psychológii dominujú formálne charakteristiky. Obdobie mladej dospelosti sa ukazuje ako najvýznamnejšie z hľadiska spojenia pracovnej roly a životného príbehu.

Záver. Prehľadová štúdia identifikuje dve oblasti budúceho výskumného zamerania, hľadanie súvislostí medzi motivačným profilom a významnosťou pracovnej roly v životnom príbehu a skúmanie pracovnej roly v životnom príbehu vzhľadom k vývinovému obdobiu respondenta.

Limity. Prierezový charakter súboru prístupných empirických štúdií, výskumné štúdie zaradené do výskumného súboru boli navyše obsahovo variabilné.

Kľúčové slová. pracovná rola; životný príbeh; naratívna identita

Úvod

Cieľom príspevku je na základe teoretického prehľadu výskumných štúdií popísať priestor, ktorý je venovaný pracovnej role z hľadiska koncipovania životných príbehov v ľudskej autobiografii. Životné príbehy sú dôležitým zdrojom informácií v pracovnej psychológii, pretože prinášajú hodnotné informácie o interpretácii participácie v zamestnaní a pracovnom živote vôbec zo strany jednotlivcov. Pomáhajú porozumieť forme, funkcii a významu zamestnania v rôznych vývinových obdobiach (Wicks & Whiteford, 2003).

Pracovná rola

V realizovaných výskumoch sa môžeme stretnúť s chápaním pracovnej roly v analytickom (*vo význame existencie konceptuálneho významu pracovnej roly*) (o. i. Abramis, 1994; Haun et al., 2011; Karatepe & Sökmen, 2006) a deskriptívnom zmysle (*vo význame označenia pozícií týkajúcich sa zapojených jednotlivcov, organizácií alebo prístupov*) (o.i. Belbin, 2010; Griffin et al., 2007; Murphy & Jackson, 1999). Isté zjednotenie predstavuje prístup Huvilu (2008), podľa ktorého je pracovná rola organizačný koncept, nie objektívna pozícia, predpokladané a vnímané roly sú zdieľané len čiastočne a aktuálnu pozíciu jednotlivca konštruujú tiež len čiastkovo.

Pojem pracovnej roly nachádzame rozpracovaný aj z hľadiska teórie rolí, na základe ktorej možno rolové identity vnímať ako internalizované očakávania rôznych self-konceptov (Belbin, 2010; Ng & Feldman, 2007). Každý jednotlivec môže zastávať viaceré pracovné roly, pričom rovnako aj pracovná rola môže byť súčasne vykonávaná rôznymi aktérmi. Podľa Huvilu (2008) je opodstatnené predpokladať, že pracovné roly týkajúce sa primárnej pracovnej činnosti, majú hlbší vplyv na aktivity jednotlivca a výraznejší potenciál podmieniť zmeny v jeho kognitívnych štruktúrach.

Významnosť pracovnej roly znamená, že jednotlivci majú schopnosť a tendenciu organizovať a rozlišovať životné roly s rešpektovaním dôležitosti roly pre ich self-koncept (Super, 1990; Stryker & Burke, 2000). Pre zámer nášho príspevku je práve subjektívne prežívanie rolových atribútov kľúčové, keďže predpokladáme, že priestor venovaný pracovnej role v životnom príbehu bude skôr súvisieť s jej významom pre jednotlivca ako so všeobecnými rolovými atribútmi. Identifikácia s pracovnou rolou predstavuje psychologické zapojenie sa do pracovnej činnosti. Výskumy potvrdzujú, že jednotlivci, ktorí vnímajú svoju prácu ako dôležitú, sú psychicky identifikovaní s pracovnou rolou, na prácu nazerajú ako na zdroj cieľov a zmysluplnosti a pripisujú jej významnú úlohu v budovaní vlastného self (Belbin, 2010; Noor, 2004; Wang et al., 2019).

Životný príbeh

Klasické chápanie životného príbehu ako výskumnej metódy je odvodené od McAdamsovho (1985; 1993; 2001; 2013) modelu identity životného príbehu. Pre náš zámer je najdôležitejšia najvyššia úroveň osobnostnej identity, ktorá predstavuje existujúci integratívny

životný príbeh alebo naratívnu identitu, ktorá samotná má podobu kompletného príbehu s prostredím, scénami, protagonistom, dejovou líniou a témou. (Viac informácií o životnom príbehu pozri aj Atkinson, 2002).

V životných príbehoch je možné rozlíšiť kauzálnu a tematickú koherenciu (McAdams, 1993; 2001; Habermas & Bluck, 2000). Pracovnú rolu vnímame ako skôr súvisiacu s tematickou koherenciou životného príbehu, avšak iným spôsobom môže prispievať aj ku koherencii kauzálnej. Čermák (2004) upozorňuje, že vo vytváraní koherencie v autobiografickej pamäti majú príbehy nezastupiteľnú úlohu, bez ich pôsobenia by nedošlo k zapamätaniu sekvencií udalostí a ostali by fragmentované na jednotlivé, nespojité spomienky. Coleman (1999) navrhuje nasledujúce štyri charakteristiky úspešného životného príbehu: koherencia, asimilácia, štruktúra a pravdivá hodnota (pozri aj Čermák, 2004; Habermas & Bluck, 2000; Pasupathi et al., 2007).

Životný príbeh predstavuje psychosociálnu konštrukciu, v spoluautorstve konkrétneho jednotlivca a kultúrneho kontextu, v ktorom je život jednotlivca ukotvený a ktorý mu dáva zmysel. Pracovná rola predstavuje neoddeliteľnú súčasť takto chápaného životného príbehu, prináša dôležité tematické stavebné bloky a oblasti, ktoré je potrebné zakomponovať. V tomto kontexte je potrebné zdôrazniť, že otázky týkajúce sa povolania jednotlivca a jeho profesijnej dráhy sa vyznačujú vysokou mierou komplexnosti, ktorá znižuje mieru uplatniteľnosti experimentálnych metód a kontrolu premenných (Clark et al., 1997). Životné príbehy prinášajú porozumenie významu, zážitkom a funkcii zamestnania počas životného cyklu.

Metóda

Na naplnenie cieľa sme zvolili analýzu dostupných výskumných štúdií s kľúčovým slovom *pracovná rola* („work role“, „job role“, „occupational role“) a/alebo *životný príbeh* („life story/ies“). Štúdie do výskumného súboru boli vyberané na základe obsahovej zhody ako hlavného kritéria. Výskumné štúdie sme vyhľadávali cez prístupné databázy ResearchGate, Google Scholar, ScienceDirect, SpringerLink, Web of Science. Na vyhľadávanie relevantných príspevkov sme využili aj existujúce súhrnné štúdie a metaanalýzy ako podklad pre dohľadanie ďalších pôvodných zdrojov.

V konečnom súbore sa nachádzalo 36 výskumných štúdií (zoznam k dispozícii u autorky), pochádzajúcich vo významnej miere zo zahraničných zdrojov. Zo súboru výskumných štúdií sú do prehľadu spracovaného v časti Výsledky zaradené len tie zaoberajúce

sa obsahovými kategóriami pracovnej roly, pričom v celkovom súbore sa nachádzali aj výskumné štúdie zamerané na naratívne metodiky. Vzhľadom na zmenu výskumného diskurzu v posledných rokoch (smerom ku skúmaniu špecifických čiastkových komponentov pracovnej roly) boli do výskumného súboru zaradené aj štúdie staršie ako 10 rokov.

Výsledky

Na základe analytického spracovania zhromaždených publikačných výstupov konštatujeme, že problematika pracovnej roly prostredníctvom metódy životného príbehu nie je komplexne spracovaná. Z analýzy vyplýva, že v oblasti skúmania pracovnej roly sa autori najčastejšie zameriavajú na obsahové kategórie - konflikt rolí, požiadavky pracovnej roly, nejednoznačnosť pracovnej roly, pracovná spokojnosť, fluktuálny zámer, vykonávanie pracovnej roly. Následné spracovanie potvrdilo, že väčšinou ide o formálne charakteristiky pracovnej roly, ktoré súvisia so subjektívnym prežívaním sprostredkované (sprehľadnené obsahové kategórie sú uvedené v tabuľke 1).

Tabuľka 1. Skúmané premenné týkajúce sa pracovnej roly vo výskumných štúdiách

Autor výskumu	Použitá metodika	Skúmané premenné	Rok
Glen R. Avant; James O. Miller	Work Role Expectation	Rolová socializácia; Profesijné rolové očakávania; Pracovné dimenzie; Moderujúce presvedčenia; Výsledky práce	1992
Osman M. Karatepea; Alptekin Sokmenb	Položky z dotazníkov: ROLEC – ROLEA – JSAT – W-FCO – F-WCON – SERPERF – INTLEAVE	Konflikt rolí; Nejednoznačnosť rolí; Pracovná spokojnosť; Pracovno-rodinný konflikt; Vykonávanie; Fluktuálny zámer	2006
Mark A. Griffin; Andrew Neal; Sharon K. Parker	Work Role Performance	Individuálna odbornosť, adaptabilita, proaktivita Tímová odbornosť, adaptabilita, proaktivita Organizačná odbornosť, adaptabilita, proaktivita	2007
Christopher Pisarik; Marie F. Shoffner	Work Possible Selves Questionnaire	Ideálne pracovné self a Očakávané pracovné self: využitie, dosiahnutie, autonómia, rozvoj, kreativita	2009
Luis Curral; Pedro M.-Quinteiro	Work Role Innovation Scale	Schopnosť inovácie pracovnej roly	2009

Sascha Haun a kol.	Quantitative Workload Inventory	Pret'azenie pracou	2011
Sascha Haun a kol.	Work role performance	Vykonavanie organizačnej roly; Vykonavanie tímovej roly; Vykonavanie inovatívnej roly	2011
Hannes Leroy a kol.	Work Role Functioning Questionnaire	Časové, Výkonové, Fyzické, Psychické a sociálne požiadavky ; Požiadavky flexibility	2015
Margaret A. Shaffer a kol.	Role adjustment scale	Prispôsobenie pracovnej roly: úloha, vzťahy	2015
Marleen Damman; Kène Henkens	Postretirement work role residuals	miera pretrvávania pracovnej roly po odchode do dôchodku	2017
Marie-Josée Fleury a kol.	Work Role Performance	Odbornosť; Adaptabilita; Proaktivita	2017
Femke Abma a kol.	Work Role Functioning Questionnaire 2.0	Časové, Výkonové, Fyzické, Psychické a sociálne požiadavky ; Požiadavky flexibility	2018
Teresa Carvalho; Sara Diogo	Life Story interview	Profesijná trajektória	2018
Adriana Gil-Juárez	Life story	deskripcia rozdielnych pracovných pozícií v rámci dvoch rozdielnych kultúrnych kontextov	2019
Qiang Wang a kol.	Job Engagement Scale	Fyzická, Kognitívna a Emočná angažovanosť	2019
Qiang Wang a kol.	Pracovná spokojnosť - Fluktuálny zámer	Pracovná spokojnosť; Fluktuálny zámer	2019
Qiang Wang a kol.	Organizational Commitment Q.	Závazok voči organizácii	2019

V zameraní na súčasti pracovnej identity prítomné v autobiografických naratívoch sme zistili, že centrálnu úlohu zohrávajú self-definujúce spomienky, operacionalizované ako subkapitoly pamäťového systému vytvárajúceho autobiografické spomienky (Singer et al., 2012; Woike, 2008). Životné udalosti, ktoré sa stávajú súčasťou životného príbehu, je možné rozdeliť na tri typy: normatívne udalosti súvisiace s vekom (napr. nástup do zamestnania), udalosti historického významu a nenormatívne udalosti (Glück & Bluck, 2007). Obsahy a udalosti zastúpené pracovnou rolou môžu byť do životných príbehov integrované na všetkých týchto úrovniach.

Z analýzy životných príbehov vzhľadom na pracovnú rolu sa prínosným javí koncept *imaga* - idealizovanej personifikácie self, ktorá slúži ako protagonista v osobnom naratíve a personifikuje dôležité motivačné trendy, ako je silná potreba moci, úspechu alebo intimity (McAdams, 2001). Konštrukcia imág pomáha integrovať životný príbeh tým, že v rovnakom naratívnom formáte sa ocitajú rozličné personifikácie jednotlivca (self-ako milujúca manželka,

self-ako rozvedená matka, self-ako úspešná podnikateľka, self-ako nezávislá pracovníčka a pod.).

Komplementárnym prínosom prehľadovej štúdie je deskripcia priestoru pracovnej roly v životných príbehoch s cieľom identifikovať kľúčové vývinové obdobia. Viaceré výskumné štúdie potvrdzujú, že obdobie mladej dospelosti je z hľadiska rozvoja pracovnej roly významné. V tomto období zároveň dochádza k vývinu autobiografickej pamäte (Conway & Pleydell-Pearce, 2000; Habermas & Bluck, 2000; McAdams, 2001; Super, 1990), ktorá súvisí s úrovňou neuropsychologickej maturácie a rozvojom koncepcií seba samého a naratívnej identity, objavujú sa dva ďalšie vývojové trendy v schopnosti vytvárať príbehy: (1) v ktorých skúsenosti formujú, tvarujú alebo menia self-koncept a (2) v ktorých sú zachytené meniace sa perspektívy udalostí. Habermas a Bluck (2000) identifikovali štyri špecifické kognitívne zručnosti, ktoré sa používajú na vytvorenie koherencie v životnom príbehu a ktoré sa rozvíjajú pri autobiografickom zdôvodnení v období neskorej adolescencie: 1. rozvoj časového sekvencovania vzdialených skúseností, 2. kultúrny koncept biografie, 3. stabilná self-koncepcia, ktorá môže byť použitá na integráciu rôznych udalostí a tým vytvoriť cit pre kauzálnu koherenciu, 4. schopnosť tematicky interpretovať minulé skúsenosti.

Významnú oblasť aplikácie naratívnych postupov v súvislosti s pracovnou rolou sme našli v oblasti pracovnej terapie („*occupational therapy*“), pričom najčastejšie je dokumentované využitie životných príbehov pri práci s klientami trpiacimi demenciou. Wicks a Whiteford (2003) uvádzajú 4 významné dôvody, pre ktoré sú životné príbehy dôležitým príspevkom v oblasti výskumu pracovnej terapie. Pre nás sú relevantné dva z nich: 1. silné prepojenie medzi príbehmi a zamestnaním; 2. kontextuálny vzťahový rámec, v rámci ktorého je možné porozumieť pracovným skúsenostiam jednotlivca.

Limity

Za relevantný limitujúci faktor zovšeobecnenia našich výsledkov pokladáme prierezový charakter súboru prístupných empirických štúdií determinujúci rôzne pohľady, ktorými prechádzalo operacionalizovanie pracovnej roly v priebehu času. Z toho vyplýva aj ďalší limitujúci aspekt, a to vysoká obsahová variabilita zhromaždených výskumných štúdií, ktorá neumožňuje významné porovnanie dosiahnutých výsledkov. Aktuálna prehľadová štúdia predstavuje skôr reprezentatívnu vzorku, ako kompletný prehľad.

Záver

Prehľadová štúdia poskytuje východisko pre koncepciu ďalšieho výskumného zamerania pri skúmaní pracovnej roly. Môžeme konštatovať, že vzhľadom na výsledky analýzy dostupných výskumných štúdií sme identifikovali dve oblasti, ktoré sa javia ako prínosné. Prvou je potvrdenie existencie súvislosti medzi motivačným profilom osobnosti (reprezentovaným imagom v životnom príbehu), ktorý determinuje dominantné oblasti prežívané ako zdroj sebahodnotenia pri budovaní self-konceptu. Druhou oblasťou je rôzny priestor a dominantné postavenie venované pracovnej role v životných príbehoch vzhľadom na vývinové obdobie respondenta, kde sa kľúčovým javí obdobie mladej dospelosti. Počas realizácie a prípravy analýzy sme zistili, že komplexné spracovanie problematiky pracovnej roly cez naratívne metodiky nie je široko zastúpené, preto tento spôsob môže priniesť žiaduce výsledky.

Literatúra

- Abma, F., Bjorner, J. B., Amick, B. C. 3rd, & Bültmann, U. (2018). Two valid and reliable work role functioning questionnaire short-versions were developed: WRFQ 5 and WRFQ 10. *Journal of Clinical Epidemiology*, 105, 101–111. <https://doi.org/10.1016/j.jclinepi.2018.09.005>
- Abramis, D. J. (1994). Work role ambiguity, job satisfaction, and job performance: Meta-analyses and review. *Psychological Reports*, 75(3), 1411–1433. <https://doi.org/10.2466/pr0.1994.75.3f.1411>
- Atkinson, R. (2002). The life story interview. In J. F. Gubrium, & J. A. Holstein (Eds.), *Handbook of interview research: Context and method* (pp. 121-140). Thousands Oaks, CA: Sage.
- Avant, G. R., & Miller, J. O. (1992). *Work Role Expectations of Public School Principals and Their Judgments Concerning the Results of Their Work*. Paper presented at the American Educational Research Association Annual Meeting, San Francisco, CA.
- Belbin, M. R. (2010). *Team roles at work*. Second Edition. Burlington: Elsevier.
- Carvalho, T., & Diogo, S. (2018). Women Rectors and Leadership Narratives: The Same Male Norm? *Education Sciences*, 8(2), 75. <https://doi.org/10.3390/educsci8020075>

- Clark, F., Carlson, M., & Polkinghorne, D. (1997). The Legitimacy of Life History and Narrative Approaches in the Study of Occupation. *American Journal of Occupational Therapy*, 51(4), 313–317. <https://doi.org/10.5014/ajot.51.4.313>
- Coleman, P. C. (1999). Creating a Life Story: The Task of Reconciliation. *The Gerontologist*, 39(2), 133–139. <https://doi.org/10.1093/geront/39.2.133>
- Conway, M. A., & Pleydell-Pearce, C. W. (2000). The construction of autobiographical memories in the self-memory system. *Psychological Review*, 107(2), 261–288. <https://doi.org/10.1037//0033-295X.107.2.261>
- Curral, L. A., Marques-Quinteiro, P. (2009). Self-leadership and Work Role Innovation: Testing a Mediation Model with Goal Orientation and Work Motivation. *Revistade Psicologiadel Trabajoydelas Organizaciones*. 25(2), 163–174. <https://doi.org/10.4321/S1576-59622009000200006>
- Čermák, I. (2004). Autobiografická paměť a životní příběh. *Sborník prací filozofické fakulty Brněnské univerzity*, 52(P8), 29–41. Brno: FF MU. Dostupné na https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/114355/P_Psychologica_08-2004-1_5.pdf?sequence=1
- Damman, M., & Henkens, K. (2017). Work Role Residuals Among Fully Retired Individuals: Results of 10-Year Panel Study. *Research on Aging*, 39(7), 849–878. <https://doi.org/10.1177/0164027516634171>
- Fleury, M. J., Grenier, G., Bamvita, J. M., & Chiochio, F. (2017). Variables Associated With Perceived Work Role Performance Among Professionals in Multidisciplinary Mental Health Teams Overall and in Primary Care and Specialized Service Teams, Respectively. *Evaluation & the Health Professions*. 42(2), 169–195. <https://doi.org/10.1177/0163278717734282>
- Gil-Juárez, A. (2019). A Tale of Two Subjectivities: An academic Life Story. *Social Sciences*, 8(10), 1–18. <https://doi.org/10.3390/socsci8100267>
- Glück, J., & Bluck, S. (2007). Looking back across the life span: A life story account of the reminiscence bump. *Memory & Cognition*, 35, 1928–1939. <https://doi.org/10.3758/BF03192926>

- Griffin, M., Neal, A., & Parker, S. (2007). A New Model of Work Role Performance: Positive Behavior in Uncertain and Interdependent Contexts. *Academy of Management Journal*, 50(2), 327–347. <https://doi.org/10.5465/amj.2007.24634438>
- Habermas, T., & Bluck, S. (2000). Getting a life: The emergence of the life story in adolescence. *Psychological Bulletin*, 126(5), 748–769. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.126.5.748>
- Haun, S., Steinmetz, H., & Dormann, Ch. (2011). Objective work-nonwork conflict: From incompatible demands to decreased work role performance. *Journal of Vocational Behavior*, 79(2), 578–587. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2011.05.001>
- Huvila, I. (2008). Work and work roles: A context of tasks. *Journal of Documentation*, 64(6), 797–815. <https://doi.org/10.1108/00220410810912406>
- Karatepe, O. M., & Sökmen, A. (2006). The effects of work role and family role variables on psychological and behavioral outcomes of frontline employees. *Tourism Management*, 27(2), 255–268. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2004.10.001>
- Leroy, H., Anseel, F., Gardner, W. L., & Sels, L. (2015). Authentic Leadership, Authentic Followership, Basic Need Satisfaction, and Work Role Performance: A Cross-Level Study. *Journal of Management*, 41(6), 1677–1697. <https://doi.org/10.1177/0149206312457822>
- McAdams, D. P. (1985). *Power, intimacy, and the life story: Personological inquiries into identity*. Homewood, IL: Dorsey Press.
- McAdams, D. P. (1993). *The stories we live by: Personal myths and the making of the self*. New York: Guilford.
- McAdams, D. P. (2001). The psychology of life stories. *Review of General Psychology*, 5(2), 100–122. <https://doi.org/10.1037/1089-2680.5.2.100>
- McAdams, D. P. (2013). The psychological self as actor, agent, and author. *Perspectives on Psychological Science*, 8(3), 272–295. <https://doi.org/10.1177/1745691612464657>
- Murphy, P. R., & Jackson, S. E. (1999). Managing work-role performance: Challenges for 21st century organizations and employees. In D. R. Ilgen, & E. D. Pulakos (Eds.), *The changing nature of work performance* (pp. 325-365). San Francisco: Jossey-Bass.

- Ng, T. W. H., & Feldman, D. C. (2007). The school-to-work transition: A role identity perspective. *Journal of Vocational Behavior*, 71(1), 114–134. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2007.04.004>
- Noor, N. (2004). Work-family conflict, work and family-role salience, and women's well-being. *Journal of Social Psychology*, 144(4), 389–405. <https://doi.org/10.3200/SOCP.144.4.389-406>
- Pasupathi, M., Mansour, E., & Brubaker, J. R. (2007). Developing a life story: Constructing relations between self and experience in autobiographical narratives. *Human Development*, 50(2), 85–110. <https://doi.org/0.1159/000100939>
- Pisarik, C. T., Shoffner, M. F. (2009). The relationship among work possible selves, socioeconomic position, and the psychological well-being of individuals in early adulthood. *Journal of career development*, 35(3), 306–325. <https://doi.org/10.1177/0894845308327276>
- Shaffer, M. A., Reiche, B. S., Dimitrova, M., Lazarova, M., Chen, S., Westman, M., & Wurtz, O. (2015). Work- and family-role adjustment of different types of global professionals: Scale development and validation. *Journal of International Business Studies*, 47(2), 113–139. <https://doi.org/10.1057/jibs.2015.26>
- Singer, J. A., Blagov, P., Berry, M., & Oost, K. M. (2012). Self-defining memories, scripts, and the life story: Narrative identity in personality and psychotherapy. *Journal of Personality*, 81(6), 569–582. <https://doi.org/10.1111/jopy.12005>
- Super, D. E. (1990). A life-span, life-space approach to career development. In D. Brown, L. Brooks, & Associates (Eds.), *Career choice and development: Applying contemporary theories to practice*. 2nd ed. (pp. 197-261). San Francisco: Jossey-Bass.
- Stryker, S., & Burke, P. J. (2000). The past, present, and future of an identity theory. *Social Psychology Quarterly*, 63(4), 284–297. <https://doi.org/10.2307/2695840>
- Wang, Q., Liao, Y., & Burns, G. N. (2019). General, Work-Specific, and Work-Role Conscientiousness Measures in Predicting Work Criteria: A Comparative Perspective. *Applied Psychology*, <https://doi.org/10.1111/apps.12234>

- Wicks, A., & Whiteford, G. (2003). Value of life stories in occupation-based research. *Australian Occupational Therapy Journal*, 50(2), 86–91. <https://doi.org/10.1046/j.1440-1630.2003.00357.x>
- Woike, B. A. (2008). A functional framework for the influence of implicit and explicit motives on autobiographical memory. *Personality and Social Psychology Review*, 12(2), 99–117. <https://doi.org/10.1177/1088868308315701>

Kontaktné údaje

Mgr. Katarína Matejová, PhD.

Katedra psychológie, Filozofická fakulta, Katolícka univerzita v Ružomberku

Hrabovská cesta 1B, 03401 Ružomberok

katarina.matejova@ku.sk